

IRAK

KANATLI ETİ VE ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ PAZAR ARAŞTIRMASI RAPORU

Tarih : 30.04.2025

Raporu Hazırlayan: Erbil Ticaret Ataşeliği

1. Irak Pazarında Kanatlı Eti ve Ürünleri Sektörü

1.1 İlgili Sektörde Üretim

Irak kanatlı eti ve ürünleri açısından hem üretici hem de ithalatçı bir pazar görünümündedir. Irak'ta kanatlı eti ve ürünleri sektörü son yıllarda önemli bir gelişim göstermiştir. Uzun yıllar süren savaşlar, altyapı eksiklikleri ve güvenlik sorunları, ülkedeki tarım ve hayvancılık sektörünü olumsuz etkilemiş, dolayısıyla kanatlı eti üretimi sınırlı kapasitede kalmıştır. Ancak IKBY, ülkenin daha istikrarlı ve güvenli bölgelerinden biri olarak son yıllarda hem özel sektör hem de kamu destekli yatırımlarla kanatlı hayvancılığı geliştirmeye çalışmaktadır. Bölgede yerli üretim artmakla birlikte, özellikle tavuk eti, yumurta, işlenmiş piliç ürünleri ve civciv gibi kalemlerde Türkiye, Brezilya ve İran gibi ülkelerden yoğun ithalat yapılmaktadır. Talebin yüksek olması, genç nüfusun fazla oluşu, fast food kültürünün yaygınlaşması ve perakende sektöründeki büyüme, kanatlı ürünlerine olan ilgiyi artırmaktadır.

Yerli üretimin düşük kalması nedeniyle Irak tavuk ve yumurta ihtiyacının büyük bölümü ithalata bağımlıdır. Bu durum, Irak'ı küresel çapta önemli bir kanatlı eti ithalatçısı yapmaktadır.

Öte yandan, Irak yönetimi son yıllarda yerli üretimi teşvik etmek amacıyla bazı dönemlerde ithalat kısıtlamalarına gitmekte ve yerli üreticileri destekleyici sübvansiyon politikaları uygulamaktadır. Bu durum, pazara girmek isteyen yabancı üreticiler için düzenli piyasa takibi ve yerel ortaklarla iş birliğini gerekli kılmaktadır. Genel olarak, kanatlı eti sektörü Irak'ta büyüme potansiyeli taşıyan, ancak aynı zamanda yerel düzenlemelere ve politik gelişmelere duyarlı bir sektördür.

Yine Irak Merkezi Yönetimi yerli üretimi artırmak adına 2024 yılında tavuk eti ithalatında uygulanan gümrük vergisini yüzde 1'den yüzde 25'e yükseltmiştir. Bu durum özellikle Türkiye'den yapılan ithalatı olumsuz etkilemiştir. Türkiye'den Irak'a yapılan tavuk eti ihracatı bu karar sonrasında düşmüştür. Irak içindeki üreticiler ise bu vergiler sayesinde ithal ürünlerle rekabet etme şansı bulmuştur. 2025'te kabine kararıyla Irak'a sofralık yumurta ithalatını tamamen durdurmuştur. Bu da özellikle ülkemizin yumurta ihracatı rakamlarını doğrudan etkilemiştir. Yönetim dönem dönem vergileri artırarak ya da ithalatı tamamen yasaklayarak iç üretimi desteklemeyi hedeflemektedir.

MIH Tarım Bakanlığı, kümes hayvanı yemini artırmak için sarı mısır ve soya fasulyesi gibi yem hammaddelerinin ithaline izin vermiştir.

Irak'ta uygulanan politikalarla birlikte son yıllarda tavuk eti üretimi 300 bin ton civarındadır. Yumurta üretimi ise oldukça yüksektir; Tarım Bakanlığı 2024'te yerli sofralık yumurta üretiminin 7 milyar düzeyine ulaştığını duyurmuştur. Buna karşılık iç tüketim çok daha yüksektir: Iraklıların yılda yaklaşık 750-800 bin ton piliç tükettikleri tahmin edilmektedir. Bu çerçevede yerli üretim (yaklaşık 300 bin ton) toplam talebin yalnızca yaklaşık yüzde 20'sini karşılamaktadır. Geri kalan ihtiyaç ise ağırlıklı olarak ithalat yoluyla temin edilmektedir.

Tavukçuluk üretimi ülke genelinde yaygındır ancak bazı bölgeler öne çıkmaktadır. IKBY'deki vilayetlerde (Erbil, Süleymaniye, Duhok gibi) son yıllarda büyük ölçekli kümes projeleri yapılmakta, hükümet bu bölgeye özel destek vermektedir. IKBY Tarım Bakanlığı, üreticilerin giderlerini düşürmek ve pazarlamayı iyileştirmek amacıyla büyük bir pazarlama şirketi kurulacağını açıklamıştır. Ayrıntılı rakamlar sınırlı olmakla birlikte, tarımsal altyapının iyi olduğu Babil, Kerkük, Musul çevresi gibi merkezî vilayetlerde de önemli üretim mevcuttur. Özellikle Kerbela gibi şehirlerde büyük ölçekli projeler devreye alınmıştır. Irak'ın en büyük

tavukçuluk projesi olan Kербela'daki bir tesiste yılda 340.000 ton tavuk eti ve 3 milyar adet yumurta üretim kapasitesi bulunmaktadır. Bunun dışında yılda 90 milyon civiv üretimiyle sektörde öncü konumda olan özel sektör firmaları bulunmaktadır.

IKBY'de tavuk ve yumurta üretimi, son yıllarda önemli bir gelişme göstermiştir. Bölge, kendi ihtiyacını karşılamamanın ötesine geçerek ihracat potansiyeline ulaşmıştır. Ancak, federal Irak hükümetiyle yaşanan bazı ticari ve idari anlaşmazlıklar, bu potansiyelin tam olarak değerlendirilmesini engellemektedir.

Bölgede yaklaşık 1.840 kümes hayvanı çiftliği ve 2.800 tavuk yetiştiriciliği sahası bulunmaktadır. Bu tesislerin büyük bir kısmı Erbil, Süleymaniye ve Duhok vilayetlerinde yoğunlaşmıştır. Ancak bu üretim tesislerinden yaklaşık 700'ünün kayıt dışı olduğu ve "yasadışı" faaliyet gösterdiği bildirilmektedir. Öte yandan, Irak merkezi hükümeti yaklaşık altı aydır IKBY'den gelen canlı tavuk ihracatına izin vermemektedir. Bu durum, bölgedeki üreticilerin ürünlerini pazarlayamamasına ve ciddi ekonomik kayıplara uğramalarına neden olmuştur. Bu kararın gerekçesi olarak, kaçakçılıkla mücadele ve sağlık endişeleri gösterilmiştir. Irak hükümeti, IKBY'den gelen ürünleri "yabancı ürün" olarak değerlendirmekte ve bu gerekçeyle ihracatı engellemektedir.

IKBY'de yumurta üretimi, iç talebin %50 üzerinde gerçekleşmektedir. Tarım ve Su Kaynakları Bakanlığı verilerine göre, bölge yıllık yaklaşık 2,9 milyar adet yumurta üretme kapasitesine sahiptir. Bu üretimin yaklaşık 920 milyon adedi ihraç edilmektedir. Bölgedeki yumurta üretim projeleri, 2019'dan bu yana %200 artış göstermiştir. Üretim tesisleri Erbil (15 proje), Süleymaniye (11), Duhok (5) ve Germiyan (2) bölgelerinde yoğunlaşmıştır.

Ancak sektör bazı yapısal sorunlarla da karşı karşıyadır. Elektrik kesintileri, yem temininde zorluklar, veteriner hizmetlerindeki eksiklikler ve üretim hijyenine dair problemler, sektörün istikrarlı bir şekilde büyümesini engellemektedir. Ayrıca, piyasada ürünlerin fiyatlarının istikrarsız olması, üreticilerin uzun vadeli plan yapmasını zorlaştırmaktadır.

1.2 Ortalama Üretici Fiyatları

Irak'ta kanatlı eti üretici fiyatları, bölgesel farklılıklar ve çeşitli ekonomik faktörlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Fiyatlardaki dalgalanmalar, üretim maliyetlerindeki artış, döviz kurlarındaki değişiklikler, hastalık salgınları ve mevsimsel talep artışları gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanmaktadır. Özellikle Ramazan ayı gibi dönemlerde, artan talep fiyatları yukarı çekmektedir. Üreticiler, maliyet artışları ve pazar dalgalanmaları gibi zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Ancak, artan iç talep ve ihracat fırsatları, sektörün büyüme potansiyelini korumasını sağlamaktadır.

2025 yılı itibarıyla tavuk eti ve yumurta sektöründe üretim artışı ve devlet destekleri dikkat çekerken, maliyet baskıları ve fiyat dalgalanmaları da sektörün karşılaştığı önemli zorluklar arasında yer almaktadır.

Irak genelinde yumurta perakende fiyatları kilogram başına 0,85 ila 1,39 ABD doları arasında değişirken, toptan fiyatlar 0,59 ila 0,98 dolar aralığındadır. Tavuk eti perakende fiyatları ise kilogram başına 3,89 ila 8,27 dolar arasında, toptan fiyatlar ise 2,72 ila 5,79 dolar arasında seyretmektedir.

1.3 İlgili Sektörde Üretici Yerli Firmalara ve Üretici Birlikleri/Derneklerine İlişkin Bilgiler

Irak'ta kanatlı üreticileri çeşitli birlik ve dernekler etrafında örgütlenmiştir. Öncelikle Irak Kanatlı Üreticileri Birliği (IPPA) gibi yapılar, üreticilerin çıkarlarını savunmayı, teknik danışmanlık ve eğitim sağlamayı hedeflemektedir. Zira Irak Kültürel İlişkiler ve Eğitim Bakanlığı tarafından 2005'te kurulan Irak Kanatlı Bilimi Derneği de (Iraqi Poultry Science Association) aynı alanda araştırma ve seminer faaliyetleri yürütmektedir. IKBY'de ise Kanatlı Hayvancılığı Geliştirme Derneği gibi sivil toplum kuruluşları aktif rol oynar. Bahse konu dernek, yerli ürünlerin iç piyasada tüketilmesini sağlamak için devlete yerli-ithal gümrük düzenlemesi yapılması önerisinde bulunmuştur. Ayrıca Irak Tarım Bakanlığı, 2022-2026 dönemi için hazırlanan ulusal kalkınma stratejileri paketinde kanatlı sektörüne özel tedbirler almayı planlamış, Bakanlık düzeyinde piliç ve yumurta üretimini destekleyecek politikalar açıklanmıştır.

IKBY'de tavukçuluk sektörü, resmi üretici birlikleri yerine daha çok sektörel konseyler üretici dernekleri (Poultry Farms Association) aracılığıyla organize olmaktadır. Bu yapılar, üreticilerin karşılaştıkları sorunları tespit etmek, çözüm önerileri geliştirmek ve sektörün genel gelişimine katkıda bulunmak amacıyla kurulmuştur. Ancak mevcut yapılar, sektörde sıkı bir karar mercisi niteliği taşımamakta; daha çok IKBY Tarım ve Su İşleri Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Sektördeki üreticilerin daha güçlü ve etkin bir şekilde temsil edilebilmesi için resmi ve kurumsal yapıya sahip üretici birliklerinin kurulması, sektörün sürdürülebilir büyümesi açısından büyük önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, 2025 yılında IKBY Tarım ve Su İşleri Bakanlığı, tavuk ürünlerinin pazarlanmasını kolaylaştırmak ve üreticilere daha etkin destek sağlamak amacıyla büyük bir pazarlama şirketinin kurulmasına yönelik çalışmaların başlatıldığı duyurulmuştur. Söz konusu şirketin, üretim maliyetlerini azaltarak çiftçilere doğrudan destek sağlaması hedeflenmektedir.

Irak Kanatlı Üreticileri Birliği (IPPA), ülkedeki kanatlı eti üreticilerini temsil eden önemli bir kuruluştur. IPPA, üreticilerin daha iyi organize olmasını sağlamak ve hükümetten ek destekler ile ithal tavuk ürünlerine sınırlamalar getirilmesi yönünde lobi faaliyetlerinde bulunmaktadır. Irak'ta üreticilerin haklarını savunmak, sektörel koordinasyonu sağlamak ve ortak sorunlara çözüm bulmak, yem maliyetlerinin düşürülmesi, hastalıklarla mücadele ve ithalat politikalarına dair devletle iletişimde üreticileri temsil eden önemli bir yapıdır.

Irak Kanatlı Bilimleri Derneği (Iraqi Poultry Science Association) Irak Kanatlı Bilimleri Derneği, 2005 yılında Irak Yükseköğretim ve Bilimsel Araştırma Bakanlığı'nın onayıyla kurulmuştur. Dernek, kanatlı bilimi alanında gelişmeyi sağlamak, bilimsel araştırmaları teşvik etmek ve sektörde çalışanların bilimsel ve kültürel düzeylerini yükseltmek amacıyla faaliyet göstermektedir. Ayrıca, dernek, bireylere, şirketlere ve çeşitli devlet dairelerine bilimsel danışmanlık hizmetleri sunmakta ve sektördeki uzmanların bilimsel ve pratik deneyimlerini geliştirmeye yönelik yöntemler üzerinde çalışmaktadır.

Green Mada'in Tarımsal Kalkınma Derneği (GMAAD), Bağdat'ın doğusundaki Mada'in Qada bölgesinde faaliyet gösteren kar amacı gütmeyen bir tarım kooperatiftir. 800'den fazla küçük çiftçiyi bünyesinde barındıran dernek, çiftçilere gübre ve tohum temini, hasat ekipmanlarının kiralanması gibi konularda destek sağlamaktadır. Ayrıca, dernek, üyelerine sera kurulumu ve damla sulama sistemleri gibi altyapı destekleri sunarak tarımsal üretimi artırmayı

hedeflemektedir. GMAAD, gelecekte tavuk yemi fabrikası kurma gibi projeleri de planlamaktadır.

Son yıllarda devlet destekli yatırımların ve özel sektör girişimlerinin artmasıyla **özel sektör** hızlı bir büyüme göstermiştir.

Başkent Bağdat merkezli Al-Sadeq Group, Irak'ın en büyük entegre kanatlı üreticilerinden biridir. Şirket yılda 90 milyon adet civciv üretim kapasitesine sahiptir. Altyapısında modern kuluçkahaneler, yem fabrikaları ve soğuk hava zincirine sahip dağıtım ağı yer almaktadır. Üretim süreçlerinde uluslararası hijyen ve gıda güvenliği standartlarına uygunluk gözetilmektedir.

Güneydeki Kerbela kentinde kurulan Kerbela Tavukçuluk Tesisi ise Irak'ın en büyük tavuk üretim projesi olarak dikkat çekmektedir. Bu tesisin yıllık üretim kapasitesi 340.000 ton tavuk eti ve 3 milyar adet yumurtaya ulaşmaktadır. Binlerce kişiye istihdam sağlama potansiyeline sahip olan bu proje, ülkenin güney bölgelerindeki tüketim ihtiyacını büyük ölçüde karşılamayı hedeflemektedir.

IKBY'de çok sayıda orta ve büyük ölçekli yerli üretici faaliyet göstermektedir. Erbil, Süleymaniye ve Duhok gibi illerde yoğunlaşan bu firmalar, hem etlik piliç hem de yumurtalık tavuk üretimi yapmaktadır. Örnek olarak, Erbil merkezli Kashkol Company etlik piliç ve yem üretiminde faaliyet göstermektedir. Süleymaniye merkezli Zagros Poultry ise damızlık tavuk üretimi ve kuluçkahane hizmetleriyle öne çıkmaktadır.

1.4 Kanatlı Eti ve Ürünleri Sektöründe Perakende ve Toptan Satışlara İlişkin Bilgi

Irak ve IKBY'de kanatlı eti ve ürünleri sektörü, hem perakende hem de toptan satış düzeyinde gelişmeye devam etmektedir. Artan nüfus ve değişen tüketim alışkanlıkları, özellikle tavuk eti ürünlerine olan talebi artırmıştır. Iraklıların yılda 750-800 bin ton tavuk eti tükettikleri tahmin edilmektedir. Bu durum yerel üreticilerin yanı sıra Türkiye, Brezilya ve ABD gibi ülkelerden ithalat yapan firmaların da pazarda etkin rol oynamasına neden olmuştur. 2023 yılında Irak, 808 milyon dolarlık tavuk eti ithalatıyla dünya genelinde 9. sırada yer alırken, ithalatın büyük kısmı bu üç ülkeden sağlanmıştır.

Perakende satışlar büyük şehirlerdeki alışveriş merkezleri, süpermarket zincirleri ve mahalle marketleri aracılığıyla gerçekleşmekte; tüketiciler taze, dondurulmuş, parçalanmış, marine edilmiş ve hazır pişirme ürünlerine rahatlıkla ulaşabilmektedir. Toptan satış ise yerel distribütörler, ithalatçı firmalar ve büyük çiftlikler tarafından yürütülmektedir. Özellikle Türkiye ve Brezilya menşeli donmuş tavuk ürünlerini getiren firmalar, IKBY'de geniş dağıtım ağları kurmuş durumdadır. Irak genelinde kişi başı yıllık tavuk eti tüketimi yıllık ~9,6 kg düzeyindeyken, bu oran IKBY'deki şehirlerde dönemsel olarak daha da yükselebilmektedir. Kentlerde paketli ürünlere olan talep artarken, kırsal alanlarda hâlâ evde yetiştirilen kanatlı hayvanlara dayalı tüketim ön plandadır. Kanatlı eti, kırmızı ete göre daha ucuz bir protein kaynağı olması nedeniyle bölgedeki talebin giderek daha da artması beklenmektedir.

Irak genelinde yumurta perakende fiyatları kilogram başına 0,85 ila 1,39 ABD doları arasında değişirken, toptan fiyatlar 0,59 ila 0,98 dolar aralığındadır. Tavuk eti perakende fiyatları ise kilogram başına 3,89 ila 8,27 dolar arasında, toptan fiyatlar ise 2,72 ila 5,79 dolar arasında seyretmektedir.

2. Irak'ın Sektörde Dış Ticareti

2.1 Kanatlı Eti ve Ürünleri Sektöründe Ülkenin En Fazla İthalat Gerçekleştirdiği İlk 10 Ülke

	Ülke Adı	İthalat Değeri (\$)	Miktar (ton)	Oran (%) (İthalat Değeri \$/Toplam İthalat \$)
1	Türkiye	598.000.000	291.700	52,3
2	Brezilya	298.681.000	150.226	26
3	ABD	34.864.120	38.343	2,9
4	Ukrayna	19.344.210	14.412	1,7
5	Paraguay	2.543.990	2.080	0,2
6	BAE	2.227.220	1.367	0,2
7	Ürdün	1.858.110	1.143	0,1
8	Suudi Arabistan	496.000	275	0,05
9	Çin	432.600	251	0,04
10	AB	335.570	119	0,03
	TOPLAM	1.150.805.220	499.261	100%

*BM Comtrade ve WITS (Dünya Bankası) veritabanlarından alınmıştır. GTIP 0204+0207 toplamıdır.

2.2 Kanatlı Eti ve Ürünleri Sektöründe Ülkenin En Fazla İhracat Gerçekleştirdiği İlk 10 Ülke

	Ülke Adı	İthalat Değeri (\$)	Miktar (ton)	Oran (%) (İthalat Değeri \$/Toplam İthalat \$)
1	Türkiye	277.000	140.506	91,7
2	BAE	25.200	12.782	8,3
	TOPLAM	302.200	153.288	100%

*BM Comtrade ve WITS (Dünya Bankası) veritabanlarından alınmıştır. GTIP 0204+0207 toplamıdır.

Irak'ın kanatlı eti ihracatı oldukça sınırlıdır ve yalnızca Türkiye ve BAE ile sınırlı kalmaktadır. 2023 yılında Irak, Türkiye'ye 020712 GTIP kodu ile 277.000 USD değerinde horoz ve tavukların parçalanmamış etleri (dondurulmuş) ihracatı gerçekleştirmiştir. 2024 yılında da 020712 GTIP kodu ile 1 milyon USD değerinde horoz ve tavukların parçalanmamış etleri (dondurulmuş) ihracatı ile 020714 GTIP kodu ile 1,9 milyon USD değerinde horoz ve tavukların parçalanmış etleri (dondurulmuş) ihracatı gerçekleştirmiştir.

2.3 Kanatlı Eti ve Ürünleri Sektöründe Ülkenin Altılı Tarife Bazında En Fazla İthalat Yaptığı Ürünler (10 ürün)

GTIP Kodu	Ürün Adı	İthalat Değeri (\$)	Türkiye'den İthalatı (\$)	Türkiye'den İthalatının Payı (%)
020712	Horoz ve Tavukların Parçalanmamış Etleri (Dondurulmuş)	512.000.000	306.000.000	59

020741	Horoz ve Tavukların Parçalanmış Et Ve Sakatları (Dondurulmuş)	425.000.000	212.000.000	49
040711	Tavuk Yumurtaları (Gallus Domesticus Türü); Kuluçkalık	146.000.000	72.000.000	48
020713	Horoz ve Tavukların Parçalanmış Etleri (Taze Veya Soğutulmuş)	2.250.000	1.300.000	57

*BM Comtrade ve WITS (Dünya Bankası) veritabanlarından alınmıştır.

*2023 yılı 0207 GTIP kodu, tavuk eti ve parçaları gibi ürünler ile 0407 GTIP Kodlu kabuklu yumurtalar

2.4 Kanatlı Eti ve Ürünleri Sektöründe Ülkenin Altılı Tarife Bazında En Fazla İhracat Yaptığı Ürünler (10 ürün)

Ürün Adı	Tarife Pozisyonu (6 Basamaklı)	İhracat Değeri (\$)	Türkiye'ye İhracatı (\$)	Türkiye'ye İhracatının Payı (%)
020713	Horoz Ve Tavukların Parçalanmamış Etleri (Dondurulmuş)	302.200	277.000	91,7

**BM Comtrade ve WITS (Dünya Bankası) veritabanlarından alınmıştır.

3. Sektörde Ülkemizden İhracat (Değer ve Miktar)

3.1 Sektörde Ülkemizin Irak'a İhracatı (1.000 \$)

	GTIP	Ürün Adı	2020	2021	2022	2023	2024
1	020712	Horoz ve Tavukların Parçalanmamış Etleri (Dondurulmuş)	185.955.125	251.896.864	379.014.226	306.010.818	249.806.460
2	020714	Horoz Ve Tavukların Parçalanmış Et Ve Sakatları (Dondurulmuş)	115.291.409	156.557.498	263.391.367	212.011.167	177.158.591
3	040711	Tavuk yumurtaları (gallus domesticus türü); kuluçkalık	36.941.952	46.024.023	58.711.690	72.144.303	97.182.146
4	020760	Beç tavuklarının eti ve sakatları (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş); bütün veya parçalanmış	4.936.439	11.957.097	3.716.665	497.045	15.225.824
5	020713	Horoz ve tavukların parçalanmış etleri (taze veya soğutulmuş)	730.567	3.288.279	3.521.778	1.380.174	318.776
6	020727	Hindilerin parçalanmış et ve	630.261	191.144	164.200	330.080	1.809.851

		sakatatı (dondurulmuş)					
	TOPLAM		344.640.187	470.076.147	708.605.541	592.479.716	542.090.698

*Ticaret Bakanlığı

3.2 Sektörde Ülkemizin Irak'a İhracatı (KG)

	GTIP	Ürün Adı	2020	2021	2022	2023	2024
1	020712	Horoz ve Tavukların Parçalanmamış Etleri (Dondurulmuş)	173.196.984	166.939.126	231.273.399	178.520.034	122.685.951
2	020714	Horoz Ve Tavukların Parçalanmış Et Ve Sakatatı (Dondurulmuş)	98.956.425	96.889.240	140.073.289	110.301.589	84.187.630
3	040711	Tavuk yumurtaları (gallus domesticus türü); kuluçkalık	15.401.249	10.017.774	17.098.400	19.380.356	16.845.927
4	020760	Beç tavuklarının eti ve sakatatı (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş); bütün veya parçalanmış	3.941.207	6.711.350	1.995.879	267.895	6.854.924
5	020713	Horoz ve tavukların parçalanmış etleri (taze veya soğutulmuş)	477.598	1.610.305	1.896.140	902.841	182.225
6	020727	Hindilerin parçalanmış et ve sakatatı (dondurulmuş)	571.740	328.711	328.200	250.470	822.630
	TOPLAM		292.679.474	282.571.036	392.700.438	309.701.557	231.671.852

*Ticaret Bakanlığı

4. Sektörde İhracat Yoluyla Pazara Giriş

4.1 Sektör İçin Hedef Bölgeler/Şehirler/Eyaletler

Irak'ın nüfusu Kasım 2024 sayımına göre 45 milyon 400 bin kişi olarak bildirilmiştir. Nüfusun yüzde 70,3'ü şehirlerde yüzde 29,7'si ise kırsal alanda yaşamaktadır. Nüfus genel olarak büyük şehirlerde toplanmış olarak görünmektedir. Bağdat, Musul, Basra, Necef, Erbil, Süleymaniye ve Kerkük başlıca büyük şehirleridir. Irak'ın nüfusunun büyük şehirlerde toplanması ve şehirleşmenin de hızlı şekilde artmaya devam etmesi Irak'ın yukarıda sayılan bölgelerini kanatlı eti ve ürünleri için hedef haline getirmektedir.

Irak'ın nüfus artış hızının yüksek olması ve genç bir nüfusa sahip olması özellikle gıda ihracatımız açısından büyük bir potansiyelin bulunduğunu bize göstermektedir. Irak'ın nüfusu Kuzeyde Musul, Erbil, Süleymaniye ve Duhok gibi şehirlerde bulunmaktayken, Bağdat ve güneyinde Fırat ve Dicle nehirlerinin oluşturduğu havzalarda yoğunluk kazanmaktadır.

Irak 2005 Anayasası ile Erbil merkezli bir özerk yönetim ve Bağdat merkezli bir Federal hükümet olarak yapılanmıştır. Nüfusun yaklaşık %85'i Bağdat hükümetinin kontrolünde yaşamaktayken %15'i ise IKBV'nin bulunduğu üç vilayette yaşamaktadır (Erbil, Duhok ve Süleymaniye).

Irak ile olan sınırimız ve Irak'a ticari geçişler bakımından açılan tek sınır kapımız olan Habur Sınır Kapısı IKBY'nin kontrolünde bulunmaktadır. Türkiye'den yapılan ihracatın çoğu IKBY'de bulunan distribütörler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Ancak hedef olarak Irak'ın nüfusunun büyük çoğunluğunun yaşadığı Bağdat, Musul ve Basra gibi büyük şehirler olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2 Sektörde Önde Gelen Firmalar ve Pazarın Yapısı

4.2.1.1 İlgili Oda/Birlik/Dernek/STKlar ve İletişim Bilgileri

IKB SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Kuzey Irak Distribütör Şirketler Birliği

Mail : barzan.mohammed@kudc.org

Tel : +9647701557445

Erbil Sanayi ve Ticaret Odası

Web ve mail: <https://erbilchamber.org/KU/> - info@erbilchamber.org

Duhok Ticaret Odası

Mail: duhok_traderoom@yahoo.com İngilizce/Arapça

Süleymaniye Ticaret Odası

Mail: sulaimanychamber@yahoo.com

Halepçe Ticaret Odası

Mail: info@halabjachamber.com

Erbil - İhracatçılar ve İthalatçılar Birliği

Resul Haji Omer (Chairman of Erbil Branch) Arapça ve Kürtçe

Mail: hawleruie@gmail.com

Süleymaniye – İhracatçılar ve İthalatçılar Birliği

Mail: unionofimporters@gmail.com

Müteahhitler Birliği Başkanı

Dr. Soraw Dizayee (Türkçe)

Tel : +9647504460991

Yatırımcılar Birliği Başkanı

Ahmed Rekani (Arapça/İngilizce)

a_rekani@yahoo.com

Tel : +9647504451550

4.3 Sektörün İthalatında Zorunlu Belgeler

Kırmızı Et, Tavuk, Balık ve Mandıra/Süt Ürünlerinin İthalatından Önce Firmadan Talep Edilen Belgeler

1. Firmaya ait bir dilekçe
2. Etkinliğe/Faaliyete geçebilmek için bakanlığın onay yazısına sahip olmak
3. Veterinerlik formu
4. Depo/Soğutucu depolarda yapılan yerinde inceleme
5. IFS, HACCP ya da ISO22000 Belgeleri
6. Ürün birden fazla bileşenden oluşturulmuşsa (mahsullerin analiz sertifikası talep edilmekte)
7. Süt ürünlerinde Milamin ve Dayoksin (süt ürünlerinde mezkur maddelerin oranını açıklayacak resmi belge ya da fabrikaya ait resmi bir beyan) belgelerinin talebi
8. Helal Belgesi (Müslüman olmayan ülkeler)
9. Menşe şahadet namesi

4.4 Sektörde sevk öncesi inceleme zorunluluğu var mıdır? Varsa yetkilendirilmiş gözetim şirketleri hangileridir?

IKBY’de yurt dışından ithal edilen kanatlı et ürünleri, sınır girişinde kalite ve uygunluk açısından denetime tabi tutulmaktadır. Bu çerçevede, sevk öncesi inceleme (SÖİ) işlemleri, İbrahim Halil Sınır Kapısı’nda faaliyet gösteren New Standard Company unvanlı yerel firma tarafından gerçekleştirilmektedir.

Söz konusu firma tarafından gerçekleştirilen laboratuvar testlerine ilişkin hizmet bedelleri, ithal edilen kanatlı et ürünlerinin türüne göre değişiklik göstermekte olup, aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Ürünler	Test Ücreti (USD)
Tavuk sırtı	85
Tavuk bal	85
Çıtır tavuk	110
Tavuk budu	85
Tavuk boynu	85
Tavuk kalça eti ve kemiği	85
Tavuk kıyması	85
Parçalanmış tavuk	100
Tavuk	100

4.5 Sektördeki Önemli Fuarlar (milli katılım olup olmadığı) ve Tarihleri

1. Agro Pack & Food Iraq 2024

- **Tarih:** 25–28 Kasım 2024
- **Yer:** Erbil Uluslararası Fuar Merkezi
- **Kapsam:** Gıda, gıda işleme, ambalaj ve tarım teknolojileri
- **Katılımcılar:** 18’den fazla ülkeden 320’den fazla firma; Türkiye’den yaklaşık 70 firma
- **Öne çıkan ülkeler:** Almanya, Avusturya, BAE, Çin, Fransa, Hindistan, İran, Hollanda, Mısır, Ürdün ve diğerleri

- **Detaylar:** Bu fuar, Irak'ın en büyük gıda ve ambalaj sektörü etkinliği olup, uluslararası iş birliği ve ticaret fırsatları sunmaktadır. So Fuar firması tarafından düzenlenmekte olup Türkiye'den milli katılım gerçekleştirilmektedir.

2. Expo Erbil 2024

- **Tarih:** 21–24 Mayıs 2024
- **Yer:** Erbil Uluslararası Fuar Merkezi
- **Kapsam:** Gıda, ambalaj ve tarım ürünleri
- **Detaylar:** Uluslararası firmaların katılımıyla gerçekleşen bu fuar, sektördeki yenilikleri sergilemek ve iş bağlantıları kurmak için fırsatlar sunmaktadır. Pyramid firması tarafından düzenlenmekte olup Türkiye'den milli katılım gerçekleştirilmektedir.

3. Agro Iraq 2024

- **Tarih:** 25–28 Kasım 2024
- **Yer:** Erbil Uluslararası Fuar Merkezi
- **Kapsam:** Tarım sektörü ve ilgili teknolojiler
- **Detaylar:** Tarım sektörüne odaklanan bu fuar, gıda üretimi ve işleme süreçlerinde kullanılan teknolojileri tanıtmak amacıyla düzenlenmektedir. So Fuar firması tarafından düzenlenmekte olup Türkiye'den milli katılım gerçekleştirilmektedir.

4. Food Iraq 2025

- **Tarih:** 24–27 Kasım 2025
- **Yer:** Erbil Uluslararası Fuar Merkezi
- **Kapsam:** Gıda ve içecek ürünleri, gıda işleme ve ambalaj teknolojileri
- **Organizatör:** So Fuar ve Fairtrade Messe
- **Detaylar:** Bu fuar, Irak genelindeki alıcılarla bağlantı kurmak isteyen firmalar için önemli bir platformdur. So Fuar firması tarafından düzenlenmekte olup Türkiye'den milli katılım gerçekleştirilmektedir.

5. Iraq Food & Plastprintpack 2025

- **Tarih:** 24-27 Kasım 2025
- **Yer:** Bağdat ve Erbil
- **Kapsam:** Gıda, gıda işleme, ambalaj ve plastik işleme teknolojileri
- **Detaylar:** Bu fuar, Irak'ın hem Bağdat hem de Erbil şehirlerinde düzenlenerek, ülke genelindeki sektör profesyonellerini bir araya getirmeyi hedeflemektedir. So Fuar firması tarafından düzenlenmekte olup Türkiye'den milli katılım gerçekleştirilmektedir.

4.6 Sektör firmalarına hitap eden ve gerçekleştirilmesi planlanan ticaret heyetleri

Türkiye'den Irak'a hem genel ticaret heyeti kapsamında hem de gıda sektörü özelinde ticaret heyetleri düzenlenmektedir. Bu heyetler, iki ülke arasındaki gıda ticaretini artırmak, yeni iş bağlantıları kurmak ve mevcut iş birliklerini güçlendirmek amacıyla organize edilmektedir.

Bu tür ticaret heyetleri genellikle Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) ve ilgili ihracatçı birlikleri tarafından düzenlenmektedir. Ayrıca, Irak'ta düzenlenen uluslararası gıda fuarları sırasında da Türk firmaları tarafından ticaret heyetleri oluşturulmaktadır.

2024 yılında DEİK, Gümüşhane Ticaret Odası, Van Ticaret Odası tarafından ticaret heyetleri gerçekleştirilmiştir. 2025 yılında da Eylül ayında Bağdat'ta Türk ürünleri fuarı ve bu kapsamda bir ticaret heyeti gerçekleştirilecektir. Ayrıca Mayıs ayında TİM tarafından bir genel ticaret heyeti gerçekleştirilecek olup gıda firmaları da heyette yer alacaktır.

4.7 Varsa Sektörde İhale Yayınlayan Kamu Kurumları ile İlgili Bilgiler

Aşağıdaki platformlar ve kurumlar aracılığıyla, Irak'taki tavuk ve yumurta sektörüne dair güncel ihale ve proje duyurularını takip edilebilmektedir.

1. Irak Tarım Bakanlığı (Ministry of Agriculture)

Irak Tarım Bakanlığı, tarım ve hayvancılık sektöründeki kamu projeleri ve ihalelerden sorumlu ana devlet kurumudur. Bakanlık, özellikle tavukçuluk ve yumurta üretimi gibi alanlarda altyapı projeleri, eğitim ve danışmanlık hizmetleri için ihaleler yayınlamaktadır.

2. TendersOnTime – Irak Tarım İhaleleri

TendersOnTime, Irak genelindeki tarım sektörüne ait ihaleleri derleyen kapsamlı bir platformdur. Sitede, tarım girdileri, hayvancılık projeleri ve altyapı çalışmaları gibi konularda güncel ihale ilanlarına ulaşabilirsiniz.

3. IraqRFP – Tarım ve Gıda İhaleleri

IraqRFP, Irak hükümetine ait çeşitli kurumların tarım ve gıda sektöründeki ihalelerini yayınlayan bir başka önemli kaynaktır. Sitede, pestisit alımları, çiftlik altyapısı ve diğer tarımsal projelere dair ihaleler yer almaktadır.

4. Iraq Business News – Tarım ve Hayvancılık İhaleleri

Bu platform, Irak'taki tarım ve hayvancılık sektörüne ilişkin güncel ihale duyurularını paylaşmaktadır. Örneğin, Duhok'ta tarım ürünleri ve hayvancılık temini için açılan ihaleler gibi spesifik projelere dair bilgiler sunmaktadır.

5. Welthungerhilfe (WHH) – Hayvancılık ve Tavukçuluk Kitleri Tedariki

Almanya merkezli bir sivil toplum kuruluşu olan WHH, Irak'ın Salahaddin vilayetinde hayvancılık ve tavukçuluk kitlerinin tedariki için ihaleler düzenlemektedir. Bu tür ihaleler, özellikle kırsal kalkınma projeleri kapsamında önem taşımaktadır.

6. Erbil Tarım Müdürlüğü

Erbil'deki Tarım Müdürlüğü, bölgedeki yumurta üretimi fazlasını yönetmek ve ihracatı teşvik etmek amacıyla çeşitli projeler yürütmektedir. Bu bağlamda, ihracat destekleri ve pazar düzenlemeleri gibi konularda duyurular yapmaktadır.

4.8 Ülkenin, Ülkemiz ve Diğer Ülkelerle STA/Tercihli Ticaret Anlaşmaları Hakkında Bilgi

Türkiye ile Irak arasında şu anda yürürlükte olan bir **serbest ticaret anlaşması (STA)** ya da **tercihli ticaret anlaşması (TTA)** bulunmamaktadır. Bununla birlikte, iki ülke arasındaki ticaret, genel gümrük mevzuatları ve karşılıklı iş birliği anlaşmaları çerçevesinde sürdürülmektedir.

Türkiye, Avrupa Birliği ile olan Gümrük Birliği nedeniyle birçok ülkeyle serbest ticaret anlaşmaları imzalamıştır, ancak Irak bu ülkeler arasında yer almamaktadır. Aynı şekilde, iki ülke arasında tercihli ticaret anlaşması da bulunmazken, son yıllarda ikili ilişkiler enerji, ulaştırma, tarım, su yönetimi, güvenlik ve ticaret alanlarında imzalanan iş birliği mutabakatları ile geliştirilmektedir.

2024 yılında Türkiye ve Irak, iki ülke ilişkilerini güçlendirmek amacıyla 26 farklı iş birliği anlaşması ve mutabakat zaptı imzalamıştır. Bu anlaşmalar doğrudan gümrük vergilerini indirme

gibi ticaret serbestliğini sağlamasa da, ikili ekonomik ilişkilerin daha kurumsal bir çerçeveye oturtulması açısından önem taşımaktadır.

Irak henüz Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyesi değildir ve gözlemci statüsündedir. Bu durum da Irak'ın uluslararası ticaret sistemine entegrasyon sürecinin devam ettiğini göstermektedir.

Irak'ın Türkiye dışında birçok ülke ve bölgesel kuruluşla ticaret anlaşmaları bulunmaktadır. Ancak bu anlaşmaların bir kısmı askıya alınmış ya da sınırlı ölçüde uygulanmaktadır.

Irak, 2000'li yılların başında Mısır, Suriye, Ürdün, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman, Bahreyn, Tunus, Sudan ve Cezayir gibi Arap ülkeleriyle serbest ticaret anlaşmaları imzalamıştır. Bu anlaşmalar, karşılıklı olarak gümrük vergilerinin kaldırılmasını ve ticaretin serbestleştirilmesini amaçlamıştır. Ancak 2021 yılında Irak hükümeti, bu anlaşmaların ülkeye olan etkilerini değerlendirmek üzere beş yıllık bir inceleme süreci başlatarak bu anlaşmaları geçici olarak askıya almıştır.

Irak, ayrıca Büyük Arap Serbest Ticaret Bölgesi (GAFTA) üyesidir. GAFTA, Arap ülkeleri arasında gümrük vergilerinin kaldırılmasını hedefleyen bir ekonomik iş birliği yapısıdır. Irak, aynı zamanda Arap Ekonomik Birliği Konseyi'nin de üyesidir ve bu konsey aracılığıyla bölge ülkeleriyle ekonomik entegrasyonu teşvik etmektedir.

Avrupa Birliği ile Irak arasında 2012 yılında imzalanan Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması (PCA), 2018 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma; ticaret, yatırım, hizmetler ve kamu alımları gibi çeşitli alanlarda iş birliğini kapsamaktadır. Ancak bu anlaşma, serbest ticaret anlaşması statüsünde değildir.

Irak, 2005 yılında Amerika Birleşik Devletleri ile bir Ticaret ve Yatırım Çerçeve Anlaşması (TIFA) imzalamıştır. Bu anlaşma, iki ülke arasındaki ticari ilişkileri geliştirmeyi amaçlamaktadır; ancak henüz tam olarak uygulanmaya başlamamıştır.

Öte yandan Irak, 2004 yılından bu yana Dünya Ticaret Örgütü'nde (DTÖ) gözlemci statüsündedir ve tam üyelik süreci devam etmektedir. Bu süreç tamamlandığında, Irak'ın küresel ticaret sistemine entegrasyonu daha da artacaktır.

4.9 Sektörde Standartlar

1. İthalatçı veya ihracatçıların ilgili birimlerin onayını aldıktan sonra IKBY Tarım ve Su İşleri Bakanlığının Karantina Genel Müdürlüğünden ithalat veya ihracat lisansı alması gerekmektedir.
2. Hayvansal ürünlerin veteriner karantinasına tabi tutulmak üzere sınır noktalarına ulaştıklarında, son kullanma tarihlerinin en az 3/2'sinin geçerli olması gerekmektedir.
3. Hayvancılık ürünlerinin ithalatında aşağıdaki sertifikaların sınır noktalarına varışta ibraz edilmesi gerekmektedir. (Orijinal Veteriner Sağlık Sertifikası, Orijinal Kaynak Sertifikası Orijinal Analiz Sertifikası-Ürünün İslami olmayan ülkelere ithal edilmesi durumunda Orijinal Helal Sertifikası).
4. Aynı kartondaki aynı ürünlerin ağırlık farkı %10'u geçmemelidir.
5. WOAİ raporuna göre menşe ülkede tehlikeli bir hastalığın ortaya çıkması durumunda, hastalığın halk sağlığına ve bölgenin doğal kaynaklarına olumsuz etkisi olmadığı sürece ithalata izin verilmez. Yalnızca kaynak ülkede üretilen ürünler Salgın tarihinden önce gerekli testlerin yapılması ve ürünün doğrulanması veya sınıra

ulaşması ve ihracatçı ülkenin Tarım Bakanlığı veya Veterinerlik Kurumu tarafından yazılı olarak sertifikalandırılması şartıyla izin verilmektedir.

6. Her türlü canlı et ve et ürünleri doğrudan menşee ülkeden ithal edilmelidir, ikinci bir ülkeden ithal edilemez.
7. Hastalıkları WOAHA'a düzenli olarak bildirmeyen veya karantina sistemleri zayıf olan ülkelerden hayvan ve ürünleri ithal edilemez.
8. Evcil olmayan hayvanların ve kuşların tüm aksamlarıyla ithalatı, ihracatı ve yeniden ihracatı için yer belgesi ibraz edilmesi ve Koruma Kurulunun itirazının bulunmaması zorunludur.

4.10 Sektörde Etiketleme

COSQC tarafından yayımlanan son genelgeye göre; ürün paketlerindeki ifadeler ya sadece Arapça ya da Arapça ve İngilizce olmak zorundadır.

Bu kapsamda, yaygın bilimsel terimler, ölçü birimleri (örn. A, V, W, Hz) ve bazı semboller (örn. R600a) ev aletleri ve elektrikli aksesuarlar üzerinde veya ürünün dış ambalajı üzerinde yalnızca İngilizce olarak işaretlenebilir, ancak kullanım kılavuzunda bu hususlar Arapça olarak belirtilmelidir.

Elektrikli ev aletlerindeki düğmeler veya (işletim paneli) düğmeleri, işlevlerini açıklayan Arapça işaretlenmelidir. Diğer taraftan, özellikle gıda ürünlerinde etikete büyük önem verilmekte olup, gıda ürünlerinin ambalajlarının üzerinde ürünün adı, içindekiler listesi, net ve brüt ağırlık (metrik sistem), üretici, paketleyici, dağıtıcı, ithalatçı, ihracatçı, satıcının adı ve adresi, menşei ülke, parti numarası, üretim ve son kullanma tarihi, kullanım talimatları ve ürün adedi bulunmak zorundadır.

4.11 Sektörde Ambalajlama

Koli ve paketlerdeki ürünlerin üzerinde İngilizce ve Kürtçe veya İngilizce ve Arapça dillerinin bulunması, malzeme ve içerik türü, üretim tarihi ve son kullanma tarihleri kolay sökülmeyecek şekilde olması gerekmektedir.

Ürün İslami olmayan ülkelere ithal ediliyorsa, üreticinin fabrikasının (batch number), saklama sıcaklığı, adresi, adresi ve telefon numarası kazınmalı veya lazer baskı ile basılmalıdır. Söz konusu bilgilerin kolayca silinmemesine dikkat edilmelidir. Bir ürünün son kullanma tarihi (6) altı aydan az olduğunda üretim tarihi ve son kullanma tarihi gün, ay ve yıl olarak yazılmalıdır. Son kullanma tarihi (6) altı aydan fazla olan ürünler ay ve yıl olarak yazılır.

4.12 Lojistik (nakliye süresi, en fazla tercih edilen taşıma modları, güzergahlar v.b.)

Irak'a gerçekleştirilen ihracatımızın yaklaşık olarak yüzde 80'i karayolu ile gerçekleştirilmektedir. Habur Sınır Kapsısı'na sevk edilen TIR'ların TIR parkında yaklaşık olarak bir gün beklemesi gerekmektedir. Habur Sınır kapısından işlemlerin gerçekleştirilerek eşyanın sevk edilmesi ve İbrahim Halil Sınır Kapısı'nda gümrük işlemleri ile uygunluk denetiminin yapılması süreçleri ise yaklaşık olarak üç güne kadar sürebilmektedir. Bu nedenle ülkemizden yola çıkan bir TIR'ın Irak'taki destinasyonuna varması 4 ile 6 gün arasında bir süre alabilmektedir.

Lojistik açıdan bir diğer önemli taşıma modu ise havayoludur. Irak'ta uluslararası operasyonlaşra açık 6 adet havalimanı bulunmaktadır. Bunlar ise, Bağdat, Basra, Erbil, Süleymaniye, Kerkük ve Necef'te bulunmaktadır. Musul'da bulunan havalimanının ise 2025 yılı içerisinde aktif hale gelmesi beklenilmektedir.

Ülkemizden Irak'a denizyolu ile uzun bir ulaşım rotası bulunmakta ve söz konusu alternatif taşıma şekli 25 ile 30 gün arasında değişmektedir. Irak'ın denize erişiminin sadece Basra'dan mümkün olduğu göz önüne alındığında, Basra'dan iç bölgelere ve pazarlara ayrı bir lojistik operasyon gerektirmektedir.

4.13 Dağıtım Kanalları

Ülkemizden Irak'a ihraç edilen gıda ürünleri özellikle Kuzey Irak'ta bulunan depolar ve antrepolarda depolanarak güney bölgelere peyderpey transfer edilmektedir. Bu durum ise doğal olarak ürün distribütörlerinin IKBY'nin Duhok, Zaho ve Erbil bölgelerinde yerleşik firmalar olmasına sebebiyet vermiştir.

4.14 E-Ticaret (Sınır Ötesi E-Ticaret/E-İhracat)

Bilindiği üzere, Irak Cumhuriyeti sahip olduğu doğal kaynaklara ve ekonomisini çeşitlendirebileceği farklı enstrümanlara rağmen Körfez Ülkelerine kıyasla ekonomik gelişim olarak büyük ölçüde geri kalmıştır. Ancak son yıllarda ülkede yaşanan görece istikrar dönemi, "Kalkınma Yolu" başta olmak üzere hayata geçirilmek için çalışmalarına devam edilen büyük altyapı ve üstyapı projelerine dayanak olmuştur. Bu nedenle ülkede gelişmekte olan altyapı ile birlikte başta bankacılık ve finans olmak üzere hizmetler sektörü de hızla gelişmektedir. Lojistik altyapısının ve finansal sistemlerin gelişmesi de e-ticaretin ülkede yaygınlaşmasını beraberinde getirmektedir. Konuya ilişkin olarak Ataşeliğimizce yapılan araştırmada; 2024 yılında Irak'ta e-ticaret hacminin toplam ticarete oranının sadece %4,2 olarak gerçekleşmiş olduğu, e-ticaret pazarındaki gelirin 2024 yılında 3,7 milyar ABD doları olarak gerçekleştiği görülmüştür. Kullanıcı sayısı ise 9,7 milyon olarak kaydedilmiştir. Irak'ta e- ticaretin önümüzdeki 5 yıl içinde yıllık bileşik büyüme oranının %11,24 olması ve 2029 yılına gelindiğinde yıllık 6,36 milyar dolarlık bir pazar hacmine ulaşılması beklenmektedir. Ek olarak, e-ticaret pazarında 2024 yılındaki kullanıcı sayısının da 2029 yılında 13,2 milyona ulaşması beklenmektedir. Irak'ta kullanıcı penetrasyonu 2024 yılında %21,2 olarak kaydedilmiş olup, 2029 yılına kadar %26,1'e ulaşması ve kullanıcı başına ortalama gelirin 386,80 ABD doları olması beklenmektedir.

Bu kapsamda, bankacılık ekosisteminin ve ödeme yöntemlerinin son yıllarda yaşanan görece istikrar ortamının da etkisiyle hızlı bir gelişme kaydettiği, genç nüfusun toplam nüfusa oranının yüksek olduğu, şehirleşme oranının hızlı bir şekilde tırmandığı ve en önemlisi Türk markası imajının son derece olumlu olduğu Irak'ta; ülkemizin e- ticaretten alabileceği payın yüksek olabileceği öngörülmektedir.

4.14.1 Ülkedeki Pazaryerleri

Irak, son yıllarda dünyadaki e- ticaret evrimine paralel olarak gelişme gösterse de nüfus yoğunluğuna ve kullanıcı alışkanlıklarına bakıldığında potansiyelinin oldukça altında online satış yapmaktadır. Bu nedenle e- ticaret hızlı bir şekilde gelişmekte olup, özellikle bankacılık ve hizmetler sektörlerinde yaşanan olumlu gelişmelerle birlikte önemi giderek artmaktadır. Irak'ta başta alibaba, amzon ve e-bay olmak üzere dünyaca ünlü pazaryerleri ön plana çıkmaktadır. Bunun yanı sıra yerel olarak ibazaar, happyland, wezzomart, souq, tamata ve miswag gibi pazaryerleri de mevcuttur. BAE firması olan "talabat" ise son yıllarda kurdurğu

dağıtım ağıyla birlikte önemli ölçüde atılım yapmıştır. Toters ve Lezzo firmaları da talabat markasına rakip olarak Irak'ta bulunmaktadır.

4.14.2 Özel Günler, Bayramlar v.b.

Irak'ta başta dini bayramlar olmak üzere pek çok tatil ve milli gün bulunmaktadır. Irak'ın toplumsal yapısının farklı dini ve etik fruplarından oluşması nedeniyle tatil günleri ve bayramlar farklılık göstermektedir. Ramazan ve Kurban Bayramlarının yanı sıra; 21-23 Mart Nevruz Kutlamaları, 1 Nisan Süryani yeni yılı, 9 Nisan Saddam Rejiminin Devrilişi, 16 Nisan Yezidi yeni yıl kutlamaları, 14 Temmuz 1958 devrim Günü ve 25 Aralık Noel tatili başlıca özel gün ve bayramlar olarak sayılabilir.

4.14.3 En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformları

Irak'ta GSM operatörlerinin yeterliliği ve hızı yetersiz görünse de sosyal medya kullanımı oldukça yaygındır. Dünyadaki genel trendin aksine Irak'ta devlet kurumları Facebook uygulamasını tercih etmektedir. Irak'ta Dijital Medya Merkezi'nin araştırmasına göre en yoğun olarak kullanılan uygulama Youtube olarak görünmektedir. Bunu 23.4 milyon kişi ile Tik -Tok ve yaklaşık 18 milyon kullanıcı ile Facebook takip etmektedir. 16 Milyon kullanıcı ile Snapchat uygulaması en çok kullanılan dördüncü uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Instagram ve X'in kullanım oranı ise dünyadaki trende kıyasla daha düşük kalmaktadır.

4.14.4 E-Ticaretteki Gümrük Vergileri ve Muafiyetleri

Irak'ta e-ticaret faaliyetleri, genel vergi düzenlemelerine tabidir. Irak'ta e- ticarete geçerli olan tek ve maktu vergi uygulaması bulunmamakta olup, klasik gümrük vergi beyanı şeklinde e-ticarete ithalat işlemleri gerçekleştirilmektedir. Ülke, hâlâ bir Katma Değer Vergisi (KDV) sistemi uygulamamakta olup, bunun yerine belirli ürün ve hizmetlere yönelik satış vergileri ve diğer dolaylı vergiler bulunmaktadır. E-ticaret yapan işletmelerin, bu vergileri ve gelir vergisi yükümlülüklerini dikkate alarak faaliyet göstermeleri önemlidir. Irak'ta 2019 yılında yürürlüğe giren gümrük tarifesi uyarınca gümrük vergileri ortalamam %5 ile %30 arasında değişmektedir. Gümrük vergisinin yanı sıra gümrük işlemlerinde belirli oranlarda gelir vergisi tahsil edilmektedir.

4.14.5 E-Ticarete Yönelik Düzenlemeler

Irak'ta e-ticaret sektörü hızla gelişmekte olup, bu alandaki düzenlemeler de giderek güçlenmektedir. Ancak, dijital altyapı eksiklikleri ve teknolojik okuryazarlık sorunları gibi zorluklar devam etmektedir. Yine de, genç nüfusun yüksek oranı ve dijitalleşmeye olan ilgi, e-ticaretin geleceği için umut vericidir.

Irak Merkez Bankası (CBI), e-ticaretin düzenlenmesi için önemli adımlar atmaktadır. 2024 yılında yapılan bir toplantıda, e-ticaret hizmet sağlayıcılarının tanımlanması ve lisanslama süreçlerinin dijital bir platform üzerinden yürütülmesi kararlaştırılmıştır. Bu düzenlemeler, e-ticaretin güvenli ve düzenli bir şekilde işlemlerini sağlamayı amaçlamaktadır. Irak'ta dijital ödeme sistemleri sınırlıdır; nakit ödeme ve banka havalesi yaygın olarak kullanılmaktadır. UNCTAD tarafından yapılan bir değerlendirmeye göre, güvenli ve kolay dijital ödeme çözümlerine olan ihtiyaç büyük bir öncelik taşımaktadır. Bu eksiklik, e-ticaretin gelişimini engelleyen önemli bir faktördür. Irak'ta çevrimiçi alışveriş yapan tüketicilerin hakları, şeffaf bilgi edinme, veri gizliliği ve dolandırıcılıkla mücadele gibi alanlarda korunmaktadır. Uyuşmazlıklar, arabuluculuk, tahkim veya mahkeme yoluyla çözülebilir; bu süreçler, dijital

sözleşmelerde belirtilen şartlara bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Irak'ta e-ticaretin önündeki başlıca engeller arasında düşük dijital okuryazarlık oranı, yetersiz lojistik altyapı ve güncel olmayan yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Ancak, genç nüfusun yüksek oranı ve dijitalleşmeye olan ilgi, e-ticaretin geleceği için umut vericidir. UNCTAD tarafından yapılan bir değerlendirmeye göre, e-ticaretin gelişimi için ICT altyapısının güçlendirilmesi, dijital ödeme sistemlerinin iyileştirilmesi ve tüketici güvenliğine yönelik düzenlemelerin artırılması gerekmektedir.

Irak'ta e- ticaret sektörü görece yeni gelişmekte olduğu için kapsamlı düzenlemeler bulunmamaktadır. Elektronik pazaryerlerinin düzenlenmesi ve işletilmesine yönelik olarak kabul edilen son düzenleme ise 10 Mart 2025 tarihli ve (4) sayılı E-Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun olarak karşımıza çıkmaktadır. BE- ticaretin düzenlenmesine ilişkin mevzautın yanı sıra siber suçlarla mücadele ve tüketicinin korunmasına ilişkin kanunlar da e-ticarete yönelik atılan adımlar arasında yer almaktadır.

4.15 Tanıtım ve Pazarlama

Kanatlı eti sektörü, özellikle tavuk ve hindi eti ürünleriyle, dünya genelinde yaygın tüketilen ve hızla büyüyen bir gıda alt sektörü haline gelmiştir. Bu alanda başarılı bir tanıtım ve pazarlama stratejisi geliştirmek, hem yerel hem de uluslararası pazarda rekabet üstünlüğü sağlamak açısından kritik öneme sahiptir.

Pazarlama stratejisinin temelini hedef kitlenin doğru tanımlanması oluşturur. Bu sektördeki başlıca hedef gruplar; sağlıklı beslenmeye önem veren bireyler, çalışan profesyoneller, öğrenciler, çocuklu aileler, spor yapanlar, dini hassasiyetleri olan tüketicilerdir. Her bir hedef grubun beklentileri farklı olduğundan, pazarlama mesajı ve kullanılan iletişim kanalları buna göre özelleştirilmelidir.

Ürünlerin pazarda konumlandırılması da büyük önem taşır. Kanatlı eti ürünleri yalnızca ekonomik ve lezzetli olmalarıyla değil, aynı zamanda sağlıklı, güvenilir, pratik ve sürdürülebilir olmalarıyla da öne çıkmalıdır. Bu nedenle, tanıtımda “düşük yağ, yüksek protein”, “katkı maddesi içermez”, “antibiyotiksiz üretim”, “kolay hazırlanır”, “çevre dostu üretim” gibi değerler vurgulanmalıdır.

Tanıtımda çok kanallı (omnichannel) bir strateji izlenmelidir. Dijital pazarlama bu stratejinin en güçlü ayağıdır. Sosyal medya platformlarında ürün tarifleri, üretim süreci videoları ve sağlıklı yaşam temalı içerikler paylaşmak; YouTube ve TikTok gibi mecralarda influencer iş birlikleriyle ürün tanıtımı yapmak oldukça etkilidir. Irak'ta genç nüfusun oranı yüksek olduğu için sosyal medya tanıtımları önemlidir.

Aynı zamanda Google reklamları, SEO çalışmaları ve e-posta pazarlaması da dijital görünürlüğü artırır. Geleneksel pazarlama yöntemleri de hâlâ önemlidir. Özellikle televizyon ve radyo reklamları, market içi tanıtım faaliyetleri ve tadım etkinlikleri doğrudan tüketiciyle teması artırır. Ambalaj üzerindeki bilgiler de etkili bir iletişim aracıdır. Ambalajlarda ürünün helal, katkısız, doğal olduğu açıkça belirtilmelidir.

Gıda güvenliği ve şeffaflık, tüketici güvenini kazanmak açısından kritik faktörlerdir. Helal, organik ve kalite yönetim sistemlerine ait sertifikalar pazarlamada vurgulanmalıdır. Üretim sürecinin izlenebilirliği artırılmalı, ambalajlara QR kodlar yerleştirilerek tüketicinin ürün hakkında daha fazla bilgiye ulaşması sağlanmalıdır. Marka güveni, şeffaflıkla birlikte inşa edilir.

Pazarlama stratejileri yalnızca mevcut ürünlerin tanıtımına odaklanmamalı, aynı zamanda ürün geliştirme süreçleriyle desteklenmelidir. Tüketici geri bildirimlerine dayalı olarak yeni ürünler geliştirilmesi, pazarlamanın etkinliğini artırır. Örneğin; çocuklara özel katkısız nugget'lar, yüksek proteinli sporcu ürünleri veya etnik tatlar içeren gurme ürünler, farklı tüketici segmentlerine hitap edebilir.

Sürdürülebilirlik teması, özellikle genç ve bilinçli tüketiciler nezdinde önemli bir faktördür. Üretim süreçlerinin çevreye duyarlı olması, ambalajların geri dönüştürülebilir materyallerden yapılması ve karbon ayak izinin azaltılması gibi uygulamalar, pazarlama mesajlarında açıkça belirtilmelidir.

Tüketici sadakatini artırmak için kampanyalar ve promosyonlar düzenlenebilir. Marketlerde yapılan indirimler, sadakat kartı uygulamaları, online siparişlerde puan kazanma sistemleri, müşterinin tekrar alışveriş yapma olasılığını artırır. Ayrıca mobil uygulama ve web siteleri üzerinden tarif önerileri, ürün kombinasyonları gibi içeriklerle müşteri etkileşimi güçlendirilebilir.

Irak pazarına açılmak isteyen üreticiler için helal sertifikalı ürünler, katkı maddesi içermeyen doğal ürünler ve dondurulmuş ürün çeşitleri büyük potansiyele sahiptir. Kültürel hassasiyetlere uygun şekilde yapılan pazarlama çalışmaları başarılı sonuçlar verebilir. Bu süreçte gıda fuarlarına katılım, distribütörlük anlaşmaları ve yerel dilde tanıtım materyalleri kullanmak önemlidir. Irak'ta her yıl kasım ayında Bağdat'ta "Food Iraq", Erbil'de "Agro Pack - Food Iraq" fuarları düzenlenmektedir.

4.16 Sektörde Tüketici /Alıcı Tercihleri ve Son Trendler

Kanatlı eti sektörü, küresel gıda pazarında önemli bir konuma sahiptir. Artan dünya nüfusu, değişen beslenme alışkanlıkları ve sağlık bilincinin yaygınlaşması, tüketicilerin hayvansal protein kaynaklarına bakışını da değiştirmiştir. Özellikle kırmızı ete alternatif olarak daha ekonomik, sağlıklı ve çevresel açıdan daha sürdürülebilir kabul edilen kanatlı eti; tavuk, hindi ve diğer kümes hayvanlarından elde edilen etlerle geniş bir tüketici kitlesine hitap etmektedir. Bu bağlamda, sektör sadece üretim teknikleri bakımından değil, aynı zamanda tüketici davranışlarını analiz etme ve yenilikçi ürünlerle talebe yanıt verme açısından da sürekli bir değişim içindedir.

Tüketiciler son yıllarda daha sağlıklı, düşük kalorili ve yüksek proteinli gıdalara yönelmiştir. Kanatlı eti, kırmızı ete kıyasla daha az doymuş yağ içermesi nedeniyle sağlıklı beslenme trendlerinde ön plana çıkmaktadır. Özellikle kolesterol ve kalp-damar sağlığı konularında bilinçlenen tüketiciler, tavuk ve hindi eti gibi seçenekleri daha güvenli bulmaktadır.

Modern yaşamın hızlı temposu, tüketicilerin daha pratik ve zaman kazandıran gıdalara yönelmesine neden olmaktadır. Bu durum, işlenmiş ve pişirmeye hazır kanatlı ürünlerinin (örneğin tavuk nugget, panelenmiş ürünler, döner, tavuk burger) tüketimini artırmaktadır. Mikrodalgada ısıtılabilir veya hızlıca pişirilebilen ürünler, özellikle genç nüfus ve çalışan kesim tarafından tercih edilmektedir.

Gıda güvenliği konusundaki endişeler, tüketicileri etiket okumaya ve ürün içeriğini araştırmaya teşvik etmiştir. Katkı maddesi içermeyen, doğal yollarla yetiştirilmiş, hormon ve antibiyotik kullanılmadan üretilmiş kanatlı ürünleri giderek daha çok tercih edilmektedir. Özellikle "organik" ve "free-range" (serbest gezen) gibi etiketler, tüketici güvenini artıran unsurlar arasında yer almaktadır.

Günümüzde tüketiciler sadece ürünün tadı ya da fiyatı ile değil, aynı zamanda nasıl üretildiği, nerede üretildiği ve üretim sürecindeki etik kurallar ile de ilgilenmektedir. QR kod gibi dijital araçlarla ürünün tarladan sofraya izlenebilir olması, markalara duyulan güveni artırmaktadır. Ayrıca yerli üretime olan ilgi de birçok pazarda giderek artmaktadır.

Hayvancılık sektörünün çevresel etkileri konusundaki farkındalık arttıkça, su tüketimi, karbon ayak izi ve yem kaynaklarının verimliliği gibi konular tüketiciler tarafından dikkate alınmaktadır. Tavuk ve hindi gibi hayvanların, büyükbaşlara göre daha düşük çevresel etki ile et üretimine olanak sağlaması, bu et türlerine olan talebi artıran bir faktördür. Ayrıca sürdürülebilir ambalajlama (geri dönüştürülebilir ve biyobozunur malzemeler) da tüketici gözünde önemli bir tercih sebebidir.

Pandemi sonrası dönemde e-ticaretin gıda sektöründe de yaygınlaşması, kanatlı ürünlerinin online platformlar üzerinden sipariş edilmesini mümkün hale getirmiştir. Taze ve dondurulmuş ürünlerin soğuk zincirle hızlı teslimatı, tüketiciye güvenli ve kolay bir alışveriş deneyimi sunmaktadır. Akıllı ambalaj teknolojileriyle ürünlerin tazelik durumu, son kullanma tarihi gibi bilgiler daha erişilebilir hale gelmiştir.

Küreselleşen pazarda, farklı dini ve kültürel hassasiyetlere uygun ürünlerin arzı da önem kazanmaktadır. Helal sertifikalı kanatlı ürünleri, Irak pazarında yer almak için önemli bir koşuldur. Aynı şekilde etnik tatlar ve yöresel tarifler içeren ürünler, çeşitlilik arayan tüketicilere hitap etmektedir.

4.17 Sektörde Vergiler (gümrük vergisi, katma değer vergisi, özel tüketim vergisi, ilave gümrük vergisi, anti damping vergisi v.b.)

Irak Merkezi Yönetimi dönem dönem vergileri artırarak ya yerli üretimi desteklemeyi hedeflemektedir.

Irak Bakanlar Kurulu'nun 29 Ağustos 2024 tarihli ve 35 sayılı Toplantısı Kararlarına göre Irak Merkezi Hükümeti, "milli sanayinin ve yerel üretimin desteklenmesi" amacının bir parçası olarak, parça tavuk ve işlenmiş tavuk ürünlerinin gümrük vergilerini artıran bir karar almıştır.

Söz konusu Karar, daha önce yerel ürünlerin korunmasına yönelik tedbirler kapsamında yer almayan tavuk parçaları ve işlenmiş tavuk ürünlerinin gümrük vergisinin %25 olarak belirlenmesi; dondurulmuş bütün tavukların gümrük vergisinin %25 olarak kalması; söz konusu kararın Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) de dahil olmak üzere tüm sınır kapılarında yayımı tarihinden itibaren 60 iş günü içinde uygulanması hususlarını içermektedir. Bu çerçevede, mevcutta %1 olan tavuk parçaları ve işlenmiş tavuk ürünleri gümrük vergisi %25'e çıkarılmıştır.

4.18 Varsa Sektöre Yönelik ve Genel Tarife Dışı Engeller

Irak Merkezi Yönetimi çeşitli bahanelerle ithalatı tamamen yasaklayarak iç üretimi desteklemeyi hedeflemektedir.

Irak Gümrük Otoritesi'nin Irak genelindeki gümrük müdürlüklerine ilettiği 18.11.2024 tarihli yazıda; Türkiye'de görülen H5N1 salgını nedeniyle Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü'ne (WOAH) yapılan bildirimler çerçevesinde, Türkiye'den kümes hayvanları, her türlü kuş (canlı ve donmuş), sofralık ve kuluçkalık yumurtalar, yırtıcı süs kuşları, kuş tüyleri ve kümes hayvancılığına dair tüm mamul ürünlerin ithalatının durdurulduğu belirtilmiştir. Aynı

bildirimde, Bulgaristan, Avusturya ve Güney Kore menşeli ürünlere de önlem alındığı ifade edilmektedir.

Önümüzdeki süreçte, WOAHA'a bildiri yapılan salgının ortadan kalkmasıyla, Irak Tarım Bakanlığı'nın aldığı karara istinaden getirilen yasağın durdurulması beklenmektedir. Irak'a önemli miktarda tavuk eti ve yumurta ihracatımız söz konusudur. Salgının uzaması durumunda ihracat kayıpları yaşanabilecektir.

5. Sektörde İhracatçılarımızı Bekleyen Fırsatlar

Irak, yaklaşık 46 milyonluk nüfusu ile Ortadoğu'nun en büyük ve en genç nüfusuna sahip ülkelerinden biridir. Nüfusun yüzde 60'tan fazlasının 30 yaş altında olması, gıda tüketiminde sürekli artan bir talep yaratmaktadır. Bu genç ve dinamik nüfus yapısı, özellikle hızlı tüketilebilen ve uygun fiyatlı protein kaynaklarına yönelimi artırmaktadır. Bu kapsamda, kanatlı eti Irak'ta en çok tüketilen hayvansal protein kaynaklarının başında gelmektedir.

Irak, yıllık yaklaşık 1 milyon ton beyaz et tüketimiyle bölgedeki en büyük pazarlardan biridir. Ancak yerel üretim bunun sadece %50-60'ını karşılayabilmektedir. Bu üretim açığı, ithalat yoluyla kapatılmakta ve Türkiye bu noktada önemli bir tedarikçi konumundadır. Türkiye, 2024 yılında Irak'a yaklaşık 230 bin ton kanatlı eti ve ürünleri ihracatı gerçekleştirmiştir ve bu rakam sektörde uygulanan kısıtlama ve tedbirlere rağmen yakalanmıştır.

Türkiye'nin Irak'a olan lojistik avantajı da önemli bir rekabet gücü yaratmaktadır. Sınır kapılarımızdan karayolu ile 1-2 gün içinde teslimat yapılabilmekte, bu da taze ürünlerin hızlı ve ekonomik bir şekilde ulaştırılmasına olanak tanımaktadır.

Ayrıca, Irak'ta e-ticaretin büyüklüğü 2023 itibarıyla 1.4 milyar dolara ulaşmıştır ve gıda ürünleri bu büyümede önemli bir paya sahiptir. Özellikle sosyal medya üzerinden yapılan satışlar ve mobil uygulamalar üzerinden verilen siparişler, markalı ve ambalajlı gıda ürünlerine olan talebi artırmaktadır.

Son olarak, Irak halkının Türk ürünlerine duyduğu güven de pazardaki büyümeyi desteklemektedir. Yapılan araştırmalara göre Iraklı tüketicilerin %70'inden fazlası Türk ürünlerini "kaliteli ve güvenilir" olarak tanımlamaktadır. Tüm bu rakamlar ve gelişmeler ışığında, Irak pazarı; kanatlı eti ve ürünleri sektöründe faaliyet gösteren Türk ihracatçıları için büyük, istikrarlı ve büyümeye açık bir pazar konumundadır.

6. Sektörde İhracatçılarımızı Bekleyen Tehditler

Irak pazarında beyaz et (kanatlı eti) ihracatı yapan firmalar için çeşitli riskler ve tehditler bulunmaktadır. Bu riskler siyasi, ticari, ekonomik ve lojistik alanlarda yoğunlaşmaktadır.

Siyasi ve güvenlik açısından Irak'ta zaman zaman iç güvenlik sorunları yaşanmakta, özellikle merkezi ve güney bölgelerde milis gruplar ve mezhepsel gerilimler taşımacılık ve tedarik zinciri süreçlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Türkiye üzerinden yapılan ihracatta Habur-Zaho sınır kapısında dönemsel yoğunluklar ve geçiş zorlukları yaşanabilmekte, bu da teslimat sürelerini

uzatmakta ve maliyetleri artırmaktadır. Ayrıca Irak merkezi hükümeti ile IKBY arasındaki ilişkilerdeki istikrarsızlık, bazı ürünlerin girişinde gümrük veya vergi sorunlarına neden olabilmektedir.

Bilindiği üzere, küresel tavuk eti üretimi yaklaşık 104 milyon ton ile 2023'te rekor seviyeye ulaşmıştır. Dünyanın en büyük tavuk üreticisi ve ihracatçısı ülkeleri olan Brezilya'nın dünya pazarındaki payı 2023 yılında 30,6%; ABD'nin 21,2%'dir. Ancak lojistik avantajı sayesinde Türkiye Irak'ın bir numaralı ithalatçısıdır. Türkiye'nin tavuk eti üretimi 2023'te 2,3 milyon ton olarak gerçekleşmiş olup Türkiye, 2023'te dünya üretiminde 9. ve ihracatında 7. sıradadır. Ancak son dönemde ülkemizde görülen H5N1 salgını nedeniyle Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü'ne (WOAH) yapılan bildirimler çerçevesinde, Türkiye'den kümes hayvanları, her türlü kuş (canlı ve donmuş), sofralık ve kuluçkalık yumurtalar, yırtıcı süs kuşları, kuş tüyleri ve kümes hayvancılığına dair tüm mamul ürünlerin ithalatının durdurulduğu belirtilmiştir. Bu karar küresel rekabette Irak'ta en önde olan ülkemizi son derece olumsuz etkilemiştir. Brezilya gibi ülkelerden gelen düşük fiyatlı ürünlerle rekabet etmek, özellikle fiyat odaklı alıcılara ulaşmakta zorluk yaratmaktadır.

Ticaret politikaları açısından Irak, zaman zaman yerli üretimi korumak amacıyla beyaz et ithalatına yönelik gümrük vergileri artırmakta veya kota uygulamaları getirmektedir. Gümrük işlemleri, belge talepleri ve sağlık denetimleri bakımından karmaşık ve yorucu olabilmekte, bu da ihracatçı firmalar için zaman ve maliyet açısından ciddi bir yük doğurmaktadır. Helal sertifikasyonu, veteriner sağlık belgeleri gibi standartlara uyum zorunluluğu, ithal edilen ürünlerin pazara girişini zorlaştırabilmektedir. Ancak Irak Merkezi Yönetimi dönem dönem vergileri artırarak ya da ithalatı tamamen yasaklayarak iç üretimi desteklemeyi hedeflemekte, bu da ülkemiz adına önemli bir Pazar kaybı yaratmaktadır. Irak Bakanlar Kurulu'nun 29 Ağustos 2024 tarihli ve 35 sayılı Kararı ile yüzde 1 olan tavuk parçaları ve işlenmiş tavuk ürünlerinin gümrük vergisi yüzde 25'e çıkarılmıştır. Dondurulmuş bütün tavukların gümrük vergisinde ise bir değişiklik yapılmadı. Mevcut uygulamada olduğu gibi bütün tavukta yüzde 25 olan gümrük vergisi aynen devam etmektedir.

Ekonomik riskler arasında döviz kuru dalgalanmaları öne çıkmaktadır. Irak'ta dolar bazlı ticaret yapılmasına rağmen dinarın değer kaybetmesi, ithalatçılar için maliyetleri artırmakta, bu da ödeme zorluklarına yol açabilmektedir. Özellikle özel sektör alıcılarında tahsilat riski yüksektir ve bankacılık sisteminin zayıf yapısı ödeme güvencesini azaltmaktadır. Ayrıca ithalat KDV oranlarının ani değişmesi gibi öngörülemez vergi uygulamaları da ihracatçılar için belirsizlik oluşturmaktadır.

Lojistik alanda ise Irak'ta soğuk zincir altyapısının zayıf olması önemli bir risktir. Özellikle sıcak hava koşullarının hâkim olduğu yaz aylarında ürünlerin bozulma riski artmakta ve bu da ciddi kalite kayıplarına neden olabilmektedir. Nakliye süresi ve maliyeti yüksek olup, yol kontrolleri ve geçiş kısıtlamaları nedeniyle sevkiyatlar zaman zaman gecikmeye uğrayabilmektedir.

Bununla birlikte Türkiye de, iç piyasada artan tavuk eti fiyatını düşürmek amacıyla 30 Nisan 2024'ten beri ihracatta kısıtlama uygulamaktadır. Ticaret Bakanlığı, 30 Nisan 2024 tarihinde yaptığı açıklama ile, bütün ve parça dahil tavuk eti ihracatı, 1 Mayıs 2024 tarihinden 31 Aralık 2024 tarihine kadar, aylık bazda azami 10 bin ton, toplamda ise yıl sonuna kadar 80 bin ton olacak şekilde ihracata kısıtlama getirmiştir.

7. Kanatlı Eti ve Ürünleri Sektöründe İhracatın Artırılması için Firmalara Öneriler

Irak dini hassasiyetlerin ve alışkanlıkların ön planda bulunduğu bir coğrafya olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, uluslararası standartlara uyum sağlanması, ISO, HACCP ve Helal Sertifikalarına sahip olunması, ihracat yapacak firmaların, ürünlerinin uluslararası standartlara uygun olduğuna dair gerekli belgeleri sunması kritik öneme sahiptir. Özellikle Helal sertifikası, Ortadoğu ve Güney Asya pazarları için gereklidir. İhracat yapılacak bölgenin kültürel ve tüketim alışkanlıklarını anlamak, ürün çeşitliliği ve pazarlama stratejileri açısından faydalı olacaktır.

Bilindiği üzere kanatlı eti ürünleri, taze ve dondurulmuş olarak ihraç edilebilmektedir. Bu tür ürünlerin doğru sıcaklıkta taşınması için güçlü bir soğuk zincir altyapısına ihtiyaç bulunmaktadır. Özellikle Irak gibi sıcak iklimin hakim olduğu ülkelerde soğuk hava depoları ve güvenilir taşımacılık, ürün kalitesini korumak için çok önemlidir. Bu kapsamda yapılacak yatırımlar rakip firmalara üstünlük kurmak açısından önem arz etmektedir.

Kanatlı ürünleri konusunda dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli konu ise ihracat yapacak firmalarımızın lojistik maliyetlerini azaltacak stratejiler geliştirmesidir. Bilindiği üzere Irak ülkemizin sınır komşusudur. Bu nedenle lojistik açıdan avantajlı görünse de Irak'a yapılan ihracatımızın çok büyük bir bölümünün karayolu ile tek bir sınır kapısından yapılıyor olması çoğu zaman lojistik işlemlerinde sorunlar yaratabilmektedir. Bu nedenle Irak'a gerçekleştirilecek sevkiyatların son derece iyi planlanması ve nakliye sürelerinin kısaltılarak ürünün tazeliğinin korunması son derece önemlidir.

Bir diğer önemli konu ise Irak pazarı için dijital pazarlama stratejileri geliştirilmesi ve özellikle sosyal medya platformlarında etkili reklam kampanyaları yürütülmesi faydalı olacaktır. Özellikle Instagram, Facebook, ve YouTube gibi platformlarda hedef kitleye yönelik tanıtımlar yapılması, nüfusun genç ve dinamik olduğu, büyük aile yapısının etkili olduğu Irak'ta ön plana çıkmaktadır. Ayrıca nüfusun dinamik olduğu Irak'ta, sadece tavuk eti değil, tavuk şarküteri ürünleri, hazır yemekler, tavuklu atıştırmalıklar gibi çeşitler de ihracat potansiyelini artırabilir.

İhracat yapan firmalarımızın Irak pazarında gıda ithalatı ile ilgili yasal düzenlemeleri, gümrük engelleri ve sanayi standartlarını iyi bilmeleri gerekmektedir. Bağdat merkezli Federal yönetim ile Erbil merkezli özerk yönetim çoğu zaman birbirinden farklı ithalat yasakları, korunma önlemleri ve gümrük vergileri uygulayabilmektedir.

Konuya ilişkin olarak dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli husus ise firmalarımızın Irak'ta iş yapmak zorunda olduğu yerel ortaklar ve distribütörlerdir. Her ülkede yerel bir dağıtıcı veya iş ortağı ile anlaşma yapmak, ürünlerin piyasaya daha hızlı ve etkin bir şekilde ulaşmasını sağlayacaktır. Özellikle Irak gibi siyasi gerginliklerin olabildiği ülkelerde düzenli tedarikçilerle uzun vadeli ilişkiler kurmak, güvenli pazar erişimini sağlamakta faydalı olacaktır.

Irak'a kanatlı eti ve ürünleri ihraç edecek olan firmalarımızın dikkat etmesi gereken bir diğer husus ise Irak'ta İran gibi maliyet ve lojistik açıdan önemli bir rakibimizin bulunduğu hususunun gözden kaçırılmamasıdır. Diğer ülke menşeli rakiplerin özellikle kalite ve standartlara uygunluk konusunda üstünlüğün ön plana çıkartılarak tanıtımda bulunulması önemlidir. Ayrıca ihracat yapacak firmalarımızın, hedef pazarlarındaki rakiplerinin fiyatlandırma politikalarını analiz ederek uygun fiyat stratejileri belirlemeleri gerekmektedir. Ayrıca, ürün kalitesi ile fiyat arasında denge kurmak, müşterilerin ilgisini çekecektir.

8. Genel Değerlendirme

Türkiye ile Irak arasındaki kanatlı eti ve ürünleri ticareti, özellikle son yıllarda önemli bir hacme ulaşmış ve stratejik bir ticaret alanı haline gelmiştir. Türkiye, coğrafi yakınlığı, ürün kalitesi, güçlü üretim kapasitesi ve rekabetçi fiyatları sayesinde Irak'a yapılan beyaz et ve yumurta ihracatında başlıca tedarikçilerden biri konumundadır. Özellikle dondurulmuş piliç eti, tavuk budu ve bütün piliç gibi ürünler ile kabuklu yumurta ihracatı bu sektörde öne çıkmaktadır.

Irak, kendi yerli üretimini artırma çabalarına rağmen hâlen kanatlı ürünlerde yüksek oranda dışa bağımlıdır. Ülke genelinde yıllık yaklaşık 300 bin ton beyaz et üretimi yapılmakta, buna karşılık 500 bin tonun üzerinde ithalat gerçekleştirilmektedir. Yumurta üretimi ise görece daha güçlüdür.

Türkiye'den Irak'a yapılan kanatlı ürünleri ihracatı, büyük ölçüde kara yolu üzerinden gerçekleşmekte, Habur–Zaho sınır kapısı bu ticaretin ana geçiş noktasıdır. Lojistik avantajlara ek olarak, Türk firmalarının Irak pazarında uzun süredir yerleşik olması, tüketici alışkanlıklarını tanınması ve kalite/helal standartlarına uygun üretim yapmaları Türkiye'yi Irak için güvenilir bir tedarikçi konumuna getirmiştir.

Bununla birlikte, bu ticaret alanında bazı yapısal zorluklar da mevcuttur. Irak'ta gümrük düzenlemeleri zaman zaman değişkenlik gösterebilmekte, ithalat vergileri, sağlık sertifikaları ve denetim uygulamaları ihracatçı firmalar için risk oluşturmaktadır. Ayrıca, Irak'ın yerli üretimi artırmaya yönelik politikaları, ithalatı sınırlayan tedbirlerin zaman zaman devreye alınmasına neden olmaktadır. Döviz kuru dalgalanmaları ve ödeme güvencesi sorunları da ticaretin finansal riskleri arasında yer almaktadır.

Tüm bu unsurlar göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye-Irak kanatlı eti ve ürünleri ticareti hem büyük bir potansiyel barındırmakta hem de dikkatli bir şekilde yönetilmesi gereken dinamiklere sahiptir. Türkiye'nin sektördeki güçlü üretim altyapısı, kaliteli ürünleri ve lojistik avantajları, bu pazardaki etkinliğini sürdürmesini sağlamaktadır. Ancak orta ve uzun vadede bu pozisyonun korunması, Irak'ın üretim politikalarının, gümrük rejimlerinin ve bölgesel istikrarın yakından izlenmesine bağlıdır.

9. Yararlı Adresler

1. UN Comtrade – Trade Statistics Database
<https://comtrade.un.org>
- WITS – World Integrated Trade Solution (Dünya Bankası)
<https://wits.worldbank.org>
2. Selina Wamucii – Chicken Meat in Iraq
<https://www.selinawamucii.com/insights/prices/iraq/chicken-meat>
3. Irak Tarım Bakanlığı (Ministry of Agriculture – Iraq)
<https://www.agri.gov.iq>
4. General Company for Animal Resources – Iraq
<http://www.iraqmoa.gov.iq>
5. Shafaq News
<https://www.shafaq.com>
6. Iraq Business News
<https://www.iraq-businessnews.com>
7. FAO – Iraq Ülke Sayfası
<https://www.fao.org/iraq>
8. Tarım Dünyası Haberleri
<https://www.tarimdunyasi.net>
9. Al-Sadeq Group – Iraklı Üretici Firma
<https://alsadeq-group.com>
10. Kashkol Company – IKBÝ Bölgesi Üretici
<https://www.kashkolcompany.com>
11. Iraq Poultry Industry Outlook 2024 - 2028 - Report Linker
<https://www.reportlinker.com/clp/country/1761/726422>
12. Poultry in Iraq Trade | The Observatory of Economic Complexity
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/poultry/reporter/irq>
13. Poultry and Products Annual - USDA Foreign Agricultural Service
https://apps.fas.usda.gov/newgainapi/api/Report/DownloadReportByFileName?fileName=Poultry+and+Products+Annual_Ankara_Turkiye_TU2024-0041.pdf
14. Iraq Chicken/Poultry Market Analysis Report 2025-2033 - Renub Research
<https://www.renub.com/iraq-chicken-market-p.php>
15. Iraq - Poultry and Products Annual | The Poultry Site
<https://www.thepoultrysite.com/articles/iraq-poultry-and-products-annual>
16. Iraq Poultry Meat Industry Outlook 2022 - 2026 - Report Linker
<https://www.reportlinker.com/clp/country/1828/726422>
17. Iraq - Livestock and Products | The Poultry Site
<https://www.thepoultrysite.com/articles/iraq-livestock-and-products>
18. Poultry | Iraq Business News
<https://www.iraq-businessnews.com/tag/poultry/>
19. Growing popularity of poultry farming in IKBÝ | WATTAgNet
<https://www.wattagnet.com/broilers-turkeys/article/15527239/growing-popularity-of-poultry-farming-in-ikby-wattagnet>
20. Rebuilding Iraq's poultry industry | Poultry World
<https://www.poultryworld.net/home/rebuilding-iraqs-poultry-industry/>